

Hyvinvointialueiden ohjausosasto

10.10.2025

Valtiovarainministeriön lausunto tulevaisuusvaliokunnalle hyvinvointialueiden rahoituksesta tutkimukseen, kehittämiseen ja hyvinvointi-investointeihin

Tulevaisuusvaliokunta on pyytänyt valtiovarainministeriöltä lausuntoa valtion talousarvioesitykseen vuodelle 2026 (HE 99/2025 vp) liittyen siitä, *miten hyvinvointialueiden rahoitusmallia voitaisiin kehittää niin, että se kannustaisi paremmin tutkimukseen, kehittämiseen ja hyvinvointi-investointeihin*. Kirjallinen lausunto on pyydetty toimittamaan valiokunnan 15.10. kokoukseen.

Hyvinvointialueiden tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitus

Hyvinvointialueet saavat valtiolta rahoitusta lakisääteisiin tehtäviinsä hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021) perusteella. Rahoitus jaetaan alueille laskennallisten sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen määräytymistekijöiden mukaisesti. Rahoitus on yleiskatteellista ja siten alueet voivat kohdentaa saamastaan valtionrahoituksesta tarpeelliseksi katsomansa määrän lakisääteiseen, pysyväisluonteiseen tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Lakisääteiseen toimintaan ei voida myöntää päällekkäin muuta valtion rahoitusta.

Hyvinvointialueiden lakisääteisistä tutkimus- ja kehittämistehtävistä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnonalan lainsäädännössä. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa (611/2021, 32 §) säädetään hyvinvointialueen koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnasta. Lisäksi mainitussa laissa säädetään yliopistollisessa sairaalassa sekä muualla erikoissairaanhoidossa toteutettavista koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnasta (34 a §). Terveydenhuoltolaissa (1326/2010, 37 §) säädetään terveyskeskuksen velvollisuudesta huolehtia tutkimus-, koulutus- ja kehittämistoiminnan järjestämisestä.

Hyvinvointialueilla voi olla myös muuta kuin lakisääteistä TKI-toimintaa. Vapaaehtoinen tutkimus- ja kehittämistoiminta on luonteeltaan hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 6 §:ssä säädettyä omaa toimintaa tukeva tehtävä. Hyvinvointialueiden vapaaehtoinen tutkimus- ja kehittämistoiminta tulee rahoittaa muilla rahoituslähteillä kuin yleiskatteellisella rahoituksella. Tulonlähteitä vapaaehtoiseen tutkimus- ja kehittämistoimintaan voivat olla mm. EU-rahoitus ja kansalliset valtionavustukset. Lisäksi terveydenhuollon ja sosiaalityön yliopistotasoiseen tutkimukseen kohdennetaan valtion erillisrahoitusta. Kyse on terveydenhuoltolain (1326/2010) 61—63 §:n

sekä sosiaalihuoltolain (1301/2014) 60 c §:n mukaisen tutkimustoiminnan valtion rahoituksesta, johon valtion 2026 talousarvioesityksessä (momentille 33.60.32) ehdotetaan 40 milj. euroa. Lisäksi esimerkiksi Palosuojelurahasto voi myöntää erityisavustuksia hyvinvointialueiden pelastusalan tutkimus- ja kehittämishankkeisiin.

Hyvinvointialueiden tulee raportoida vapaaehtoisesta tutkimustoiminnasta aiheutuvat kustannukset tilinpäätöksissään ei-lakisääteisen tehtävän kustannuksiksi (rajoitettu yleinen toimiala). Tämä siksi, että hyvinvointialueiden yleiskatteelliseen valtionrahoitukseen sisältyvässä jälkikätestarkistuksessa, jossa rahoitus tarkistetaan kahden vuoden viiveellä toteutuneita nettokustannuksia vastaavaksi, hyvinvointialueiden valtionavustuksilla ja muilla tulonlähteillä rahoitettujen tehtävien kustannukset vähennetään jälkikätestarkistuksessa huomioon otettavista nettokustannuksista.

Käytännössä eron tekeminen lakisääteisen tutkimustoiminnan ja omaa tehtävää tukevan tutkimus- ja kehittämistoiminnan välillä ei ole aina suoraviivaista ja muussa kuin lakisääteisessä toiminnassa voidaan osittain vastata myös palvelutarpeeseen. Se osuus kustannuksista, joilla vastataan palvelutarpeeseen tai jonka muuten voidaan katsoa olevan lakisääteistä tehtävää, tulisi aina kirjata kustannuksiksi lakisääteisiin tehtävään, jotta nämä tulevat huomioiduksi valtionrahoituksen jälkikätestarkistuksessa.

Valtiovarainministeriö korostaa, että voimassa olevassa rahoitusmallissa yksittäisellä alueella on kannuste ottaa vastaan yleiskatteellisen rahoituksen lisäksi myös muuta tutkimusrahoitusta (esim. EU-hankkeet yms.).

Yleiskatteellisen rahoituksen lisäksi saatu muu tutkimus- ja kehittämisrahoitus ei vähennä suoraan kyseessä olevan alueen yleiskatteellista rahoitusta.

Edellä kuvatusti rajan vetäminen hyvinvointialueiden lakisääteisen TKI-toiminnan ja muun toiminnan välillä voi olla voimassa olevan sääntelyn perusteella haastavaa. Tältä osin myös eduskunta on edellyttänyt (sote-uudistuksen lainsäädäntöä koskevasta EV 111/2021 vp lähtien), että hyvinvointialueiden koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tehtävästä tulisi erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä säätää tarkemmin.

Rahoitusmallin jatkokehittäminen

Valtiovarainministeriö seuraa hyvinvointialueiden rahoitusmallin toimivuutta ja rahoitusmallia kehitetään hallitusohjelman linjausten mukaisesti. Esitys rahoituslain kolmannen vaiheen muutoksista on tarkoitus antaa eduskuntaan keväällä 2026 ja lakimuutokset tulisivat voimaan vuonna 2027. Esitys sisältäisi rahoituksen määräytymistekijöitä kuten sosiaali- ja terveydenhuollon tarvemallia ja olosuhdetekijöitä koskevia päivityksiä, siirtymätasausmallin tarkastelun sekä hallitusohjelman mukaisia säästötoimenpiteitä.

Lisäksi hallitusohjelman mukaan arvioidaan yliopistosairaalalisän rahoittamiseen kanavoidun rahoituksen kohdistumista tutkimukseen ja opetukseen ja selvitetään mahdollisuus kohdentaa rahoitus suoraan yliopistollisten sairaaloiden tehtävien toteuttamiseen. Tätä selvitystyötä tehdään sosiaali- ja terveysministeriössä. Sosiaali- ja terveysministeriöstä saadun tiedon mukaan ministeriön teettämä TKKIO- rahoitus selvitys on valmistunut kesäkuussa 2025. Tarkoituksena on vuosien 2025–2026 aika arvioida tarpeita ja mahdollisuuksia selkiyttää rahoitusmallia, lisätä kannusteita ulkopuoliseen rahoitukseen sekä sisällyttää rahoitusmalliin hyvinvointialueiden TKKIO-toiminnan näyttöön perustuvat indikaattorit ja mittarit.

Kuten yliopistosairaalalisän säätämisen yhteydessä todettiin, tutkimus- ja kehittämistoiminta liittyy hyvinvointialueilla niin kiinteästi alueen muihin tehtäviin, että erillisen TKI-toiminnan kustannuksen erottaminen ei läheskään aina ole täysin mahdollista. Eron tekeminen hyvinvointialueiden lakisääteisten ja vapaaehtoisten TKI-tehtävien ja muiden tehtävien välillä ei ole suoraviivaista ja näissä toiminnoissa voidaan osittain samalla vastata esimerkiksi palvelutarpeeseen. Toiminnan kehittäminen ja alueiden asukkaiden siitä saama hyöty on toisaalta myös keskeinen tekijä, joka motivoi alueita TKI-toimintaan.

Hyvinvointialueiden toiminta voidaan nähdä monella tapaa myös hyvinvointi-investointeina. Palvelujärjestelmän toimivuus ja toimenpiteiden oikea-aikaisuus ovat keskeisiä tekijöitä väestön terveyden ja hyvinvoinnin ylläpidossa. Tässä alueilla on suuri vastuu. Hyvinvointialueiden rahoitusmalli sisältää hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen (hyte) kannustavan hyte-kertoimen perusteella määräytyvän rahoitusosuuden. Sen tarkoituksena on kannustaa alueita hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen ja toimintakyvyn ylläpidon parantamiseen. Hyte-rahoituksen osuutta hyvinvointialueiden laskennallisesta rahoituksesta korotettiin noin puoleentoista prosenttiin vuoden 2026 alusta. Hyte-rahoitusmallin toimivuutta ja kannustavuutta seurataan ja arvioidaan VM:n asettamassa työryhmässä.

Eeva Mäenpää
Hallitusneuvos
etunimi.sukunimi@gov.fi